

**ՀՀ Կենտրոնական բանկի եզրակացությունը
«ՀՀ 2018 թվականի պետական բյուջեի կատարման տարեկան
հաշվետվությունը հաստատելու մասին»
Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագծի վերաբերյալ՝**

Մակրոտնտեսական հատված. 2018 թվականին, Հայաստանի տնտեսական զարգացումներն ընթացել են մակրոտնտեսական կայունության պահպանման ներքո, և 2018 թվականի տնտեսական աճը թեև դանդաղել է նախորդ տարվա համեմատ, սակայն փոքր-ինչ գերազանցել է ՀՀ պետական բյուջեի տարեկան ծրագրում նպատակադրված (4.9 տոկոս) մակարդակը՝ կազմելով 5.2 տոկոս: Տնտեսական աճը պայմանավորվել է հիմնականում ծառայությունների ու առևտրի ճյուղի բարձր աճով, ինչպես նաև արդյունաբերության և շինարարության ոլորտներում արձանագրված աճերով: Գյուղատնտեսության ճյուղում արձանագրվել է նվազում, որը սակայն նախորդ տարվա համեմատ ավելի փոքր է եղել:

Ինչ վերաբերում է պետական հատվածին, ապա հարկաբյուջետային քաղաքականությունն, առաջնորդվելով նոր ներդրված հարկաբյուջետային կանոնների պահպանման սկզբունքով և հիմնական շեշտը դնելով պետական պարտքի կայունացման վրա, ապահովել է ներդրած կանոնին համահունչ Կառավարության պարտք/ՀՆԱ ցուցանիշի կրճատում: Վերջինիս, նախևառաջ նպաստել է 2018 թվականի ՀՀ պետական բյուջեի նախագծով նախատեսված պակասուրդի կրճատումը: Մյուս կողմից, նպաստել է նաև պետական ծախսերի ոլորտում, տարվա ընթացքում Կառավարության կողմից կրճատման ուղղությամբ վերանայումների իրականացումը, որոնց նպատակն էր պետական ծախսերի կատարման գործընթացի բարելավման և կարգապահության բարձրացման միջոցով նպաստել ծախսերի արդյունավետության բարձրացմանը: Արդյունքում, պետական բյուջեի պակասուրդը նվազել է և կազմել ավելի ցածր, քան նախատեսված էր 2018 թվականի ՀՀ պետական բյուջեի մասին ՀՀ օրենքով: Ինչ վերաբերում է համախառն պահանջարկի վրա հարկաբյուջետային քաղաքականության ազդեցությանը, ապա Ֆինանսների նախարարության գնահատմամբ, հարկաբյուջետային ազդակի ցուցանիշը կազմել է 2.3 տոկոս զսպող, որը պայմանավորվել է և՛ եկամուտների, և՛ ծախսերի զսպող ազդակների ձևավորմամբ:

Զսպող հարկաբյուջետային քաղաքականության պայմաններում Կենտրոնական բանկն արձագանքել է՝ վարելով նախատեսվածից ավելի խթանող դրամավարկային քաղաքականություն՝ պահպանելով տոկոսադրույքների ցածր մակարդակը: Սա թույլ է տվել մասամբ չեզոքացնել պահանջարկի նվազումը շուկայական տոկոսադրույքների շարունակվող նվազման և վարկավորման բարձր աճի միջոցով: Արդյունքում, 2018

¹Սույն փաստաթղթում բերված թվային տվյալները վերցված են ՀՀ 2018 թվականի պետական բյուջեի կատարման տարեկան հաշվետվությունից:

թվականի տնտեսական աճի ձևավորմանը մեծապես նպաստել են մասնավոր ծախսումների բարձր աճը՝ 10.3 տոկոս:

2018 թվականի տնտեսական աճին արտաքին հատվածի զարգացումները, ընդհանուր առմամբ, բացասական նպաստում են ունեցել: Այսպես, զուտ արտահանման նպաստումը տնտեսական աճին եղել է բացասական, քանի որ սպառման և ներդրումների աճը ներքին տնտեսությունում զուգորդվել է ներմուծման իրական ծավալների նշանակալի՝ 10.9 տոկոս աճով: Վերջինս զգալիորեն գերազանցել է արտահանման իրական աճի 5.2 տոկոս մակարդակը, ինչը արձանագրել է էական դանդաղում՝ պայմանավորված հանքարդյունաբերության ճյուղում առաջացած խնդիրներով: ՀՀ արտաքին պահանջարկին բացասական է նպաստել նաև հարևան երկրների (ՌԴ, Թուրքիա, Իրան) նկատմամբ տարբեր պատժամիջոցների խստացումը և դրանց հետևանքով տեղ գտած ազգային արժույթների հարաբերական արժեզրկումը: Վերջինիս ազդեցությունը, սակայն, աստիճանաբար չեզոքացնում է ՀՀ-ում հարաբերականորեն ցածր գնաճը այդ երկրների համեմատ: Մյուս կողմից հարկ է փաստել նաև, որ ներմուծման աճի բարձր մակարդակն ուղեկցվել է կառուցվածքային դրական փոփոխություններով: Մասնավորապես ներմուծված ապրանքների կազմում շարունակել են աճել ներդրումային ապրանքների իրական ծավալները:

Անդրադառնալով գնաճին, նշենք, որ 2018 թվականի հարկաբյուջետային **զսպող քաղաքականության արդյունքում ներքին պահանջարկի դանդաղման, ինչպես նաև արտաքին հատվածից փոխանցվող գնաճային ազդեցությունների թուլացմամբ** պայմանավորված գնաճը պահպանվել է ցածր մակարդակում՝ միջինում կազմելով 2.5 տոկոս, իսկ տարեվերջին 12-ամսյա գնաճը գտնվել է 1.8 տոկոս մակարդակում: Տարվա ընթացքում, ընդհանուր առմամբ, պահպանված ցածր գնաճային միջավայրը նպաստել է գնաճային սպասումների թուլացմանը, որն էլ իր հերթին արտացոլվել է նաև շուկայական տոկոսադրույքների նվազմամբ. տարվա ընթացքում նվազել են ինչպես պետական պարտատոմսերի եկամտաբերությունը (այն պարագայում, երբ բյուջեի պակասուրդի աղբյուրներում աճել է պարտատոմսերի հաշվին ֆինանսավորման տեսակարար կշիռը), այնպես էլ վարկավորման տոկոսադրույքները:

Հարկաբյուջետային հատված. Հարկաբյուջետային զսպող քաղաքականությունն ուղեկցվել է ՀՀ կառավարության պարտք/ՀՆԱ ցուցանիշի նախատեսվածից ավելի ցածր մակարդակի ձևավորմամբ, որի պարագայում այն կազմել է ՀՆԱ-ի 51.4 տոկոսը՝ նախորդ տարվա նկատմամբ նվազելով շուրջ 2.3 տոկոսային կետով: Ընդ որում, վերջինս ուղեկցվել է ներքին պարտքի՝ վերջին տարիներին արձանագրվող տեսակարար կշռի աճի միտումների պահպանմամբ: Հարկ է փաստել, որ շուկայական տոկոսադրույքների նվազման վերջին տարիներին ձևավորված միտումները բարենպաստ պայմաններ են ստեղծել պարտքի կառավարման ռազմավարության իրականացման համար՝ շարունակելով առավել մեծ ուշադրություն դարձնել բյուջեի պակասուրդի ֆինանսավորման կառուցվածքում ներքին պարտքի տեսակարար կշռի

ավելացմանը: Վերջինս կարևոր գործոն է պետական պարտքի հետ կապված ռիսկերի՝ հատկապես արժույթային ռիսկի նվազեցման համար:

ՀՀ տնտեսական ակտիվության բարձր մակարդակի պայմաններում, ՀՀ պետական բյուջեի եկամուտներն ու դրամաշնորհները նախորդ տարվա նկատմամբ աճել են 13.8 տոկոսով, իսկ հարկային եկամուտները՝ 14.4 տոկոսով²: Ընդ որում, հարկային եկամուտների աճի ապահովմանը նպաստել է նաև հարկերի հավաքագրման ոլորտում վարչարարական միջոցառումների իրականացումը, որի արդյունավետության մասին են վկայում՝ մասնավորապես բյուջե հավաքագրվող հարկերի աճի պայմաններում տեղ գտած գերազանցների նվազումը և տնտեսվարողներին ավելացված արժեքի հարկի հետ վերադարձվող գումարների աճը: Այսպես, հարկային եկամուտներ և պետական տուրքեր/ՀՆԱ հարաբերակցության ցուցանիշը 2018 թվականին կազմել է 21 տոկոս, իսկ հարկերի միասնական հաշվի զուտ մուտքը հաշվի առած՝ 21.8 տոկոս, որը 0.5 տոկոսային կետով գերազանցում է կանխատեսված և 1.3 տոկոսային կետով՝ 2017 թվականի համապատասխան ցուցանիշը:

2018 թվականին ՀՀ նոր կառավարության կողմից որդեգրված ծախսերի արդյունավետության բարձրացման քաղաքականությունը մեծամասամբ արտահայտվել է պետական ծախսերի կրճատմամբ: Եվ չնայած ծախսերի կրճատումը զսպող դերակատարություն է ունեցել տնտեսական պահանջարկի տեսանկյունից, սակայն ենթադրվում է, որ նման ռազմավարության շարունակականության ապահովումը դրականորեն կնպաստի պետական ծախսերի տնտեսական արդյունավետության բարձրացմանը: Այսպես, տարվա արդյունքում ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերը նվազել են 2.8 տոկոսով, որը ՀՆԱ-ի անվանական մեծությամբ՝ 7.8 տոկոս աճի պայմաններում հանգեցրել է ՀՆԱ-ի նկատմամբ ծախսերի հարաբերակցության նվազմանը՝ կազմելով 24.1 տոկոս՝ 2017 թվականի 26.7 տոկոսի և կանխատեսված 25 տոկոսի դիմաց³: Պետական բյուջեի ծախսերի տարեկան ծրագիրը կատարվել է 94.7 տոկոսով, ընդ որում, ծրագրից շեղումը գրեթե հավասար չափով բաժին է ընկել և ընթացիկ, և կապիտալ ծախսերին: Վերջինս կազմել է ՀՆԱ-ի 2.5 տոկոսը՝ զգալիորեն զիջելով նախորդ տարվա նույն ցուցանիշին:

Այսպիսով, հարկաբյուջետային զսպող քաղաքականության, պետական ծախսային ռազմավարության վերանայման և հարկային վարչարարության բարելավման արդյունքում, 2018 թվականին ՀՀ պետական բյուջեի պակասուրդը նախորդ տարվա համեմատ էապես նվազել է և կազմել 105.4 մլրդ դրամ՝ ծրագրված 161.9 մլրդ դրամի փոխարեն: Նման պայմաններում նվազել է ՀՆԱ-ում բյուջեի պակասուրդի տեսակարար

² 2017 և 2018 թվականների պետական բյուջեի եկամուտների համեմատությունը ներկայացվում է համադրելի ցուցանիշների միջև, մասնավորապես՝ 2017 թվականի եկամուտները նվազեցվել են ԱԱՀ-ի վերադարձված գումարների (16.6 մլրդ դրամի) չափով, որն իրականացվել էր ծախսերի միջոցով, իսկ 2018 թվականի եկամուտներն ավելացվել են հարկերի միասնական հաշվի զուտ մուտքի (48.1 մլրդ դրամի) չափով:

³ Առանց ԱԱՀ-ի վերադարձված գումարների՝ 2017 թվականի համեմատ պետական բյուջեի ծախսերում արձանագրվել է 2.8%-ով՝ 41.1 մլրդ դրամով նվազում:

կշիռը՝ նախորդ տարվա համեմատ 3.0 տոկոսային կետով, և կազմել ՀՆԱ-ի 1.8 տոկոսը (կանխատեսվել էր 2.7 տոկոս): Անդրադառնալով ՀՀ պետական բյուջեի պակասուրդի ֆինանսավորման աղբյուրներին, նշենք, որ 2018 թվականին զգալիորեն փոխվել է պակասուրդի ֆինանսավորման աղբյուրների կառուցվածքը՝ ի հաշիվ ներքին աղբյուրների տեսակարար կշռի էական աճի: Ընդ որում, շուկայական տոկոսադրույքների նվազման վերջին տարիներին նկատված միտումներն իրենց արտացոլումն են գտել նաև պարտքի տոկոսադրույքների նվազման վարքագծում:

Ամփոփում. Ամփոփելով նշենք, որ 2018 թվականի պակասուրդի կրճատումը, ստվերային տնտեսության կրճատումը և ծախսային քաղաքականության բարեփոխումները դրական են արտահայտվել պարտքի և մակրոտնտեսական կայունության ապահովման, ինչպես նաև տնտեսական միջավայրի բարելավման և կայուն տնտեսական աճի հիմքերի ապահովման համար: Միևնույն ժամանակ, կարծում ենք, որ կայուն տնտեսական աճի համար նաև շատ կարևոր է ապահովել տնտեսությանն անհրաժեշտ արդյունավետ պետական կապիտալ ներդրումներ՝ բնականաբար պահպանելով հարկաբյուջետային կանոններով ամրագրված պետական պարտքի կայունությունը: